

S A D R Ź A J

U V O D	Strana 3
Pojam spoljne trgovine	3
Uloga i značaj spoljne trgovine	5
Osnovni zadaci spoljnotrgovinskih preduzeća	11
A – SPOLJNOTRGOVINSKA PREDUZEĆA	
I – OBLICI PREDUZEĆA	15
1. Oblici preduzeća u zemljama tržišne privrede	15
a) Privatna preduzeća (firme)	16
Ortačko preduzeće	16
Komanditno društvo	17
Akcionarsko društvo	18
Društvo sa ograničenim jemstvom	20
b) Posrednička trgovačka preduzeća	21
Komisionar	22
Inostrani zastupnik	23
Distributer – samostalni zastupnik	29
Broker	31
Tehnički projektantsko-konsultativni inženjering-biro	32
Ostali vidovi posrednika – komprador, faktor, džober	32
Filijala u inostranstvu	33
Delegat u inostranstvu – stalni i povremeni	34
c) Uslužne delatnosti u prometu	38
Javni skladištar	39
Slobodne zone – luke	40
Slobodna carinska skladišta	40
Međunarodna špedicija	40
Međunarodni transport	42
Kontrola kvaliteta i količine robe	44
Osiguravajuće organizacije	45
Poslovne banke	46
Organizacije za istraživanje tržišta	47

	Strana
d) Državna preduzeća	48
e) Zadružna preduzeća	49
f) Oblici povezivanja preduzeća	50
Konzerni	50
Karteli	51
Trustovi	53
Konzorcijum	54
g) Spoljnotrgovinski aparat proizvođačkih preduzeća	55
Izvozni aparat proizvođača	56
Ostali izvoznici-uvoznici	60
Izvoznik u prekomorske zemlje	61
Nabavne firme (biroi)	61
Izvozne zajednice	61
Specijalizovane izvozno-uvozne firme	64
Mreža u inostranstvu	66
Prateći servisi	67
II – SPOLJNOTRGOVINSKA PREDUZEĆA U JUGOSLAVIJI	68
1. Status preduzeća	69
2. Spoljnotrgovinska operativa	69
Pojam	69
Značaj	70
Struktura i njene razvojne tendencije	71
Upis u spoljnotrgovinski registar	72
3. Spoljnotrgovinski poslovi	73
Izvoz i uvoz robe	74
Uvozni status robe	74
Malogranični i susedni prekomorski promet	75
Zastupanje inostranih firmi	75
Međunarodna špedicija	76
Međunarodni transport robe i putnika	76
Izvođenje investicionih radova u inostranstvu	77
Ugovorna kontrola robe u spoljnotrgovinskom prometu	78
Poslovi posredovanja u spoljnotrgovinskom prometu	79
Međunarodni saobraćajno-agencijski poslovi	79
Turistički poslovi sa inostranstvom	80
4. Robne struke	82
Nomenklature robe u spoljnotrgovinskom poslovanju	83
5. Upravna struktura preduzeća u spoljnoj trgovini	85
a) Poslovne funkcije u preduzeću	86
Faktori organizacione strukture spoljnotrgovinskog preduzeća	88
Spoljnotrgovinski kadar i materijalno-tehnička opremljenost rada ...	92
Poslovna tajna	93
b) Organizaciona struktura spoljnotrgovinskog preduzeća	94
Komerijalni sektor	95
Zadaci i funkcije	95
Organizaciona struktura komercijalnog sektora	95
Organizacija radnog mesta	98
Referat	98
Poslovnica (odeljenje)	98

Sektor	
Specijalizovane službe	
Konjunktorno-informativna služba	
Služba reklame i poslovne promocije	
Špedicija, transport i osiguranje	
Skladišna služba i unutrašnji promet	
Stručno-tehnička služba	
c) Vrste spoljnotrgovinskih preduzeća	
Podjela po vrsti spoljnotrgovinskih preduzeća	
Spoljnotrgovinsko preduzeće	
Dugoročna poslovna saradnja	
izvozno-uvoznih i prometa	
Preduzeće za zastupanje inostranaca	
Preduzeće za međunarodnu špediciju i transport	
Preduzeće za ugovornu kontrolu robe	119
d) Proizvodno preduzeće	121
Marketing-služba u preduzeću	123
e) Poslovne zajednice – udruženja	126
f) Spoljnotrgovinska mreža u inostranstvu	127
Preduzeće u inostranstvu	128
Filijala	129
Predstavništvo	130
Inostrani zastupnik	131
Stalni delegat	132
Robno-tehničke ispostave u inostranstvu	133
Skladišta	133
Servisna služba	133
Tehnički konsultativni biroi	136
Garancija prodavca	136
6. Udruživanje u spoljnoj trgovini	138
Dogovaranje preduzeća u spoljnotrgovinskom prometu	138
Poslovna udruženja	139
Privredna komora Jugoslavije	139
Sud časti	140
Spoljnotrgovinska arbitraža	141
Stalni izabrani sud	141
Mešovite međunarodne komore	141
Međunarodna trgovinska komora u Parizu (MTK)	142
B – SPOLJNOTRGOVINSKO POSLOVANJE	
III – PREDUZEĆE I TRŽIŠTE	145
1. Veza domaćeg i inostranog tržišta	145
a) Pojam i odnos unutrašnje i spoljne trgovine	146
Kupac	146
Prodavac	146
Tržište	146
Trgovina	146
b) Pojam i vrste tržišta	149
Lokalno tržište	150

Nacionalno tržište	Strana
Međunarodno tržište	150
Svetsko tržište	150
c) Vrste prodaje robe	151
Sajamska prodaja	153
Aukcijska prodaja	153
Licitacija	153
Neposredna pogodba	154
Prodaja po uzorku	154
Prodaja po standardnoj oznaci	155
Prodaja po viđenju robe u celosti	156
d) Međunarodni sajmovi	157
Istorijat postanka sajмова	157
Savremeni sajmovi	157
Organizacija savremenih sajмова	158
e) Međunarodne aukcije	160
Istorijat postanka	162
Uloga i organizacija aukcija	162
f) Berze i berzanski poslovi	163
Istorijat postanka	165
Pojam i značaj berzanske trgovine	165
Vrste berzi i berzanskih poslova	166
Predmet berzanskog trgovanja	167
Organizacija berze	170
Berzanski poslovi	173
Promptni poslovi	175
Terminski poslovi	175
Izvršenje terminskih zaključaka	176
Berzanski posrednici	180
Berzanske kotacije i izveštaji	181
g) Međunarodni trgovački rizici	182
Problem iznalaženja realne veličine rizika	184
Obezbeđenje od rizika	187
Prenošenje rizika na treće lice	187
Prevaljivanje rizika na poslovnog partnera	188
Samoosiguranje	188
Vrste rizika	188
Robni rizici	189
Rizik izgleda i kvaliteta robe	190
Transportni rizik	190
Rizik rata, štrajka i dejstva slučaja više sile	190
Tržišni rizik	191
Rizik ispunjenja kupoprodajnog ugovora	191
Rizik isporuke	192
Rizik preuzimanja robe	192
Rizik izrade	192
Finansijski rizici	195
Rizik cene	196
Rizik izvoznog kredita	196
	197

	Strana
Politički rizik	199
Mere za pokriće nastalih šteta po osnovu nekomercijalnih rizika	200
Rizici finansijske likvidacije spoljnotrgovinskog posla	201
Rizik transfera	201
Rizik konvertovanja	202
Kursni rizik	202
Valutarni rizik	204
Ugovaranje prodajne cene u valuti zemlje izvoznika	205
Ugovaranje prodajne cene u valuti zemlje kupca	205
Zlatna klauzula	205
Dolarska klauzula	207
Klauzula čvrstih valuta	208
2. Trgovački običaji i uzanse	208
a) Opšti principi i pravila u trgovačkom poslovanju	209
b) Poslovni i trgovački moral	211
c) Konkurencija u trgovačkom poslovanju	214
Dozvoljena sredstva	215
Monopolska sredstva	215
Nelojalna sredstva utakmice	216
d) Međunarodni trgovački običaji, uzanse i termini	217
Jednoobrazna pravila i običaji za poslovanje s dokumentarnim akreditivom	218
Jednoobrazna pravila za inkaso	219
Međunarodna pravila za tumačenje trgovačkih termina – tzv. INCOTERMS 1936, i novelirana 1953, 1967, 1976, 1980. i 1990. g.	219
Američke spoljnotrgovinske klauzule – RAFTD-1941.	240
Trgovački izrazi	241
Opšti uslovi za isporuku investicione opreme pri izvozu	241
Opšti uslovi za nabavku i montažu opreme	241
Evropska konvencija o spoljnotrgovinskoj arbitraži	241
Međunarodna konvencija o karnetu ECS	242
Carinska konvencija o karnetu ATA – za privremeni uvoz robe	242
MIGA	242
Berzanske uzanse	243
Jugoslovenske Opšte uzanse za promet robom iz 1954. godine	243
Tehnički standardi i norme	243
ISO 9000	244
EAN – JANA	245
e) Obeležja stvari i prava u trgovačkom prometu	245
Industrijska svojina	246
Pronalazak, uzorak, model, robni i uslužni žig, trgovačko ime, oznaka porekla	246
IV – KUPOPRODAJNI POSAO	249
1. Pripremne radnje	249
a) Istraživanje tržišta u zemlji i inostranstvu	249
Istraživanje domaćeg tržišta	250
Istraživanje inostranog tržišta	251
Analiza konjunktura	251

	Strana
Analiza tržišta	252
Obrada tržišta	254
Organizacija istraživanja i obrade tržišta	256
Metod probnih prodaja	258
Izvori privrednih vesti	258
Nega i unapređenje tržišta i poslovnih odnosa	261
Istraživanje tržišta nabavke	262
b) Privredna propaganda i reklama u zemlji i inostranstvu	265
Privredna propaganda	266
Reklama	266
Vidovi i sredstva privredne propagande i reklame	269
c) Bonitet poslovnog partnera	272
d) Ambalaža kao faktor kupoprodaje	278
Pakovanje	279
Ambalaža	280
Troškovi ambalaže	281
Izbor materijala za ambalažu	281
Psihologija pakovanja robe za izvoz	284
Zaštita i konzerviranje robe	285
e) Obeležavanje pošiljaka	286
Neutralno pakovanje robe	289
2. Cena u spoljnotrgovinskom poslu	290
a) Vidovi ugovaranja cene	291
Ugovaranje cene s obzirom na količinu robe i usluge	291
Tržišna podela cena	294
Cena proizvođača	294
Tržišna cena	294
Svetska cena	294
Monopolske cene	295
Demping-cena	295
Stepen određenosti ugovorne cene	296
Fiksna cena	297
Berzanska cena	297
Klizajuća cena	297
b) Revizija ugovorene cene	298
Suština primene i dejstva metoda klizne skale	299
Oblici klizne skale	301
Matematički oblik klizne skale	301
Skraćeni (opisni) vid klizne skale	301
Razvijeni oblik matematičke formule klizne skale	301
Variranje dela opštih troškova proizvodnje	304
Matematička formula klizne skale za usluge	305
c) Metodi obrade i analize ponuda	305
Obrada ponuda pri izvozu	306
Tržišni faktori	307
Faktori poslovne politike	307
Obrada i analiza ponuda pri uvozu	307
Analiza tehničko-tehnoloških uslova	308
Analiza komercijalno-finansijskih uslova ponuda	309

	Strana
3. Spoljnotrgovinske kalkulacije	311
Zadatak spoljnotrgovinskih kalkulacija	311
Značaj i važnost spoljnotrgovinske kalkulacije	312
a) Vrste i metodi kalkulacija	312
Podela kalkulacija	313
Pretkalkulacija	313
Kontrolna kalkulacija	313
Obračunska kalkulacija	313
Konačna kalkulacija	314
Dokumentarna kalkulacija	314
Predračunska kalkulacija	314
Prosta kalkulacija	315
Složena kalkulacija	315
Izvozna kalkulacija	315
Uvozna kalkulacija	315
Kalkulacija specijalnih spoljnotrgovinskih poslova	315
Metode spoljnotrgovinskih kalkulacija	315
Progresivna	316
Retrogradna (inverzna) metoda	316
Diferenciona metoda	316
Dodajna kalkulacija	317
Diviziona kalkulacija	317
b) Stručni kadar kalkulacija u preduzeću	318
c) Preduslovi za uspešno kalkulisanje	320
d) Pretkalkulacije po vrstama poslova	321
Kalkulacija izvoznog posla	322
Šema izvozne kalkulacije	324
Supstancijalna kalkulacija izvoznog posla	326
Bilans uvoznog materijala	328
Bilans utroška domaćeg materijala	329
Troškovi dodatnog rada	329
Kontrola dinarskog rentabiliteta izvoznog posla	331
Devizna kalkulacija cene i rentabilitet izvoznog posla	332
Konačna kalkulacija izvoznog posla	334
Kalkulacija uvoznog posla	336
Kalkulacija specijalnih spoljnotrgovinskih poslova	338
Kalkulacija tranzitnog posla	339
Kalkulacija kompenzacionog posla	339
Kalkulacija posla dorade, prerade i popravke	340
Kalkulacija reeksportnog posla	340
4. Izvozni posao	341
Uspostavljanje poslovnog kontakta	342
Neposredan put uspostavljanja poslovnog kontakta	342
Posredan put uspostavljanja poslovnog kontakta	342
a) Predradnje izvoznog posla	343
Trgovački upit iz inostranstva	343
Evidencija upita	345
Izvozni status robe	345
Izvozna ponuda	346

	Strana
Povod za dostavljanje ponude	346
Principi izrade ponude	346
Formalna strana ponude	347
Sadržaj ponude	348
Pravna strana ponude	351
Način dostavljanja ponude	352
Opšti uslovi prodaje	352
Licitacije u inostranstvu	353
Pismena licitacija	354
Javna licitacija	354
Vođenje trgovačkih pregovora	355
Pripremne radnje	356
Pripreme između saugovarača	356
Pripreme pregovora kod svake strane	357
Pripreme na strani kupca	357
Pripreme na strani prodavca	360
Nastup i taktika u pregovorima	360
Zaključivanje kupoprodajnog ugovora	366
Prihvatanje ponude	366
Porudžbina i potvrda porudžbine	366
Kupoprodajni ugovor – okvirni, posebni	367
Tipski kupoprodajni ugovori	368
b) Izvršenje izvoznog posla	379
Otvaranje predmeta	380
Izrada rokovnika	380
Rokovnik predmeta	380
Rokovnik referata	381
Prijava o zaključenom ugovoru o izvozu	381
Stupanje ugovora na snagu	382
Kreditiranje izvoznog posla	382
Kreditiranje proizvodnje za izvoz	383
Izvozni kredit	383
Kreditiranje inostranog kupca	383
Komercijalni kredit	383
Priprema robe za izvoz	384
Dispozicija za otpremu, osiguranje i prevoz robe	386
Aktivna uloga špeditera	387
Predosiguranje, konačno osiguranje robe	388
Otprema robe	389
Ugovorna kontrola i primopredaja robe	389
Ugovaranje metoda kontrole i postupka	390
Izvozno carinjenje robe	391
Robni dokumenti	392
Trgovački dokumenti	393
Trgovačka faktura	393
Prethodna faktura	393
Proforma-faktura	393
Specifikacija robe	394
Lista pakovanja	394

	Strana
Transportni dokumenti	394
Konosman	394
Međunarodni tovarni list	395
Potvrda špeditera	395
Dokumenti osiguranja robe	395
Polisa osiguranja	396
Potvrda o osiguranju	396
Skladišnica (varant)	396
Carinski dokumenti	396
Jedinstvena carinska isprava	396
Uverenje o krajnjoj nameni robe	397
Uverenje o poreklu robe	397
Konzularna faktura	397
Carinska faktura	397
Sanitarno uverenje	398
Veterinarsko uverenje	398
Fitopatološko uverenje	398
Garancije	398
Garancija za vraćanje avansa	399
Garancija po kreditnom poslu	399
Garancija plaćanja isporučene robe	399
Fabrički atest proizvođača	399
Garancija učinka, utrošaka i kvaliteta funkcionisanja	399
Garancija za kolaudacioni iznos	400
Garancija za učešće na licitaciji u inostranstvu	400
Garancija u korist inostranog ulagača	400
Nadležnost izdvajanja i/ili overe pojedinih kategorija robnih dokumenata	400
Naplata isporučene robe ili usluge	401
Naplata u gotovom	401
Naplata pre isporuke	401
Naplata avansa i međuavansa	402
Naplata u toku isporuke	402
Akreditiv	402
Naplata posle isporuke	405
Inkaso-posao	405
Bankarski inkaso-posao	406
Bankarski inkaso-posao sa garancijom	406
Bankarski inkaso-posao bez garancije	406
Direktan inkaso-posao	406
Ostvarenje obaveza po datim garancijama prodavca	406
Naplata po kreditnom poslu	407
Naplata dela u gotovom	408
Naplata kreditnog dela	408
Garancijski sistem obezbeđenja naplate	408
Menični sistem obezbeđenja naplate – menični kredit	409
Sistem dvojnih menica	412
Sistem jedinstvenih menica	412
Naplata po meničnom kreditu	413

	Strana
Neopozivi menični depozit	415
c) Likvidacija izvoznog posla	417
Razlike u poslovanju s inostranstvom	417
Reklamacija robe	418
Mere podsticaja izvoza	419
Obračun sa učesnicima u poslu	421
Inostrani posrednik	421
Bankarski troškovi	421
Špediter, vozar i osiguravalac	421
Kooperanti u poslu	422
Obračun sa komitentima	422
Likvidacija i čuvanje predmeta	423
d) Analiza rezultata izvoznog posla	423
Metodi rada i zadaci analize	424
Ocena efekata izvoznog posla za preduzeće – izvoznika	424
Ocena efekata izvoznog posla za nacionalnu privredu	427
Nivo prodajne cene	427
Stepen obrade isporučene robe	427
Stepen učešća domaćeg materijala za izradu u predmetu kupoprodaje	428
Bonitet valute naplate	428
5. Uvozni posao	429
Uspostavljanje poslovnog kontakta sa prodavcima	430
a) Predradnje uvoznog posla	430
Prikupljanje ponuda	430
Obrada i analiza ponuđenih cena	431
Vođenje trgovačkih pregovora i zaključenje kupoprodajnog ugovora	431
b) Izvršenje uvoznog posla	431
Izrada rokovnika	432
Otvaranje predmeta	432
Prijava o zaključenom ugovoru o uvozu	432
Stabilnost kalkulacije spoljnotrgovinske kalkulacije	432
Uvozni status robe	432
Stupanje ugovora na snagu	432
Obaveštenje komitentu o stupanju ugovora na snagu	433
Dispozicija za dopremu, osiguranje i prevoz robe	434
Plaćanje robe kod uvoznog posla	435
Avans	435
Dokumentarni akreditiv	435
Menični kredit	435
Notifikacija neopozivog depozita meničnih akceptata	436
Nalog banci kupca za otkup menice	436
Preuzimanje robe kod uvoznog posla	437
Preuzimanje robe po njenom prispeću u mesto opredeljenja ...	438
Preuzimanje na licu mesta	438
Uvozno carinjenje robe	438
Komisijski pregled prispеле robe iz uvoza	439
c) Likvidacija uvoznog posla	439

	Strana
Obračun sa komitentom	440
Obračun i likvidacija potraživanja ostalih učesnika	440
Likvidacija predmeta – zaključka	440
d) Analiza rezultata uvoznog posla	440
Sadržaj i ciljevi analize uvoznog posla	440
Robni deo izvršenja posla	440
Finansijski pokazatelji izvršenja posla	441
Ostala zapažanja o poslu	441
Korišćenje rezultata analize uvoznog posla	442
6. Specijalni spoljnotrgovinski poslovi	442
Kompenzacioni poslovi	444
Direktan kompenzacioni posao	445
Prošireni kompenzacioni posao	445
Triangularni kompenzacioni posao	446
Konstrukcija i tehnika izvršenja	447
Vezani poslovi	450
Konstrukcija i postupak izvršenja vezanih poslova	451
Reeksportni poslovi	452
Poslovi dorade, prerade i popravke	453
Tranzitni poslovi	454
Svič (switch) poslovi	456
7. Viši oblici saradnje u spoljnotrgovinskom prometu	457
Poslovi izvoza-uvoza po inženjering-sistemu	457
Pojam i odlike	457
Sastavni delovi inženjeringa	459
Kupoprodaja prava industrijske svojine (patenti, licence)	464
Pripreme licencnog posla	465
Know-how usluge	466
Obeštećenje prodavca	468
Dugoročna proizvodna kooperacija s inostranim preduzećem	470
Zajednička ulaganja	472
Poslovno-tehnička saradnja	476
Lizing (Leasing) poslovi	477
Finansijska saradnja proizvođača i trgovaca	479
Faktoring	479
Forfeting	480
Franšizing	481
V – MEĐUNARODNI TRGOVAČKI SPOROVI – ARBITRAŽA	482
Način rešavanja spoljnotrgovinskih sporova	482
Vrste arbitražnih sudova	483
Povremene arbitraže	483
Stalne arbitraže	483
Ugovaranje nadležnosti arbitraže i materijalnog prava	483
Pokretanje spoljnotrgovinskog spora	484
VI – EVIDENCIJA U SPOLJNOJ TRGOVINI	486
Zvanična evidencija	486
Poslovna evidencija	487
VII – KONTROLA SPOLJNOTRGOVINSKOG POSLOVANJA	489
LITERATURA	491